

вities»: Матер. конф. / Под общ. ред. К. Н. Гусова, А. А. Соловьева; сост. Д. И. Рогачев, О. А. Шевченко. — М., 2011. — 191 с.

9. Ткалич М. О. Проблемні аспекти договорів про переходи спортсменів (трансферні контракти) за законодавством України // Митна справа. — 2007. — № 4(52). — С. 72-75

Анотація

Савранська (Суха) Ю. С. До питання про правовое регулювання трансферних контрактів (контрактів про переходи спортсменів) в Україні. — Стаття.

Автором досліджено джерела регулювання трансферних відносин в Україні, зокрема положення законодавчих та локальних нормативних актів, виявлено їх прогалини і недоліки в правовому регулюванні відносин з переходу спортсменів та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: трансферний контракт, трансферна система, спортивне право, професійний спорт, цивільно-правовий договір.

Аннотация

Савранская (Сухая) Ю. С. К вопросу о правовом регулировании трансферных контрактов (контрактов о переходах спортсменов) в Украине. — Статья.

Автором исследованы источники регулирования трансферных отношений в Украине, в частности, положения законодательных и локальных нормативных актов, выявлены их пробелы в правовом регулировании отношений по переходам спортсменов и предложены пути их разрешения.

Ключевые слова: трансферный контракт, трансферная система, спортивное право, профессиональный спорт, гражданско-правовой договор.

Summary

Savranska (Sukha) Y. S. On the question of legal regulation of transfer contracts (contracts for the transitions of athletes) in Ukraine. — Article.

The author has investigated the sources of regulation of transfer relations in Ukraine, in particular, the provisions of laws and local regulations, and identified gaps in legal regulation of relations in the transitions of athletes and suggested ways to solve them.

Keywords: a transfer contract, transfer system, sports law, professional sports, a civil contract.

УДК 347.763:656.2

Р. Б. Сірко

ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРА ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Постановка проблеми. Правове регулювання перевезень пасажирів є однією з найважливіших категорій в цивільному праві України, без з'ясування сутності та природи якої досить складно зрозуміти особливості договорів перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом, порядок їх укладання, зміни та припинення, а також відповідальність сторін та інші питання, які виникають у зв'язку зі здійсненням перевезень. Незважаючи на проведення кодифікації цивільного законодавства України, деякі проблемні

питання перевезень пасажирів врегульовані не повною мірою, у зв'язку з чим питання практичного застосування та вирішення спірних питань, що впливають з договорів перевезення залізничним транспортом, залишається складним питанням через наявність значної кількості нормативних актів, що регулюють відносини в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичну основу дослідження склали наукові праці таких правознавців, як С. С. Алексєєв, А. Г. Биков, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, Г. С. Гуревич, О. В. Дзера, А. С. Довгерт, В. А. Єгізаров, О. С. Йоффе, О. О. Карлов, А. Д. Кейлін, Н. С. Ковалевська, В. В. Луць, О. Л. Маковський, Д. А. Медведєв, Я. І. Рапопорт, А. М. Рубін, Г. П. Савічев, О. І. Сафончик, О. М. Садіков, Є. О. Харитонов, М. Є. Ходунов, Р. Ш. Цинцадзе, Х. І. Шварц, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневич та інших.

Мета статті. Метою статті є науковий аналіз загальних положень договору перевезення пасажирів залізничним транспортом як окремого інституту договірних зобов'язань та аналіз чинного законодавства України, теоретичних та практичних проблем, що виникають у сфері залізничних перевезень пасажирів.

Викладення основного матеріалу. Залізниці повинні забезпечувати потреби населення у пасажирських перевезеннях, безпеку користування залізничним транспортом, необхідні зручності, якісне обслуговування пасажирів на вокзалах і в поїздах, своєчасне перевезення і збереження багажу і вантажобагажу [17, с. 57, 13, с. 184].

Організація перевезень пасажирів, багажу та вантажобагажу встановлюється Порядком обслуговування громадян залізничним транспортом [7], а умови перевезень — Правилами перевезень пасажирів [8]. Відповідно до п. 2.1.1. Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України (далі — Правила) перевезення пасажирів здійснюється між всіма залізничними станціями та зупинковими пунктами, відкритими для посадки, висадки пасажирів, за розкладом руху пасажирських поїздів, затвердженим у встановленому порядку. При цьому загальні положення щодо перевезення пасажирів передбачені ст. 910 ЦК України [3].

За договором перевезення пасажирів залізничним транспортом одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу — також доставити вантаж до пункту призначення та видавати його особі, що має право на одержання багажу; при цьому пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а при здаванні вантажу — і за провезення вантажу [16, с. 200]. Договір перевезення пасажирів та багажу посвідчується відповідно квитком і багажною квитанцією.

За загальним правилом, зазначений договір є платним, однак є певна група громадян, яким законодавством надається право на безоплатний проїзд (періодично або постійно) (наприклад, дитина у віці до семи років слідує з пасажиром безоплатно, якщо не займає окремого місця) або право на пільговий проїзд (наприклад, студентам, учасникам аварії на ЧАЕС тощо).

Правилами перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу і пошти залізничним транспортом України передбачені особливості перевезення окремих категорій багажу, вантажобагажу, окремих категорій пасажирів (автомобілів, вантажу НБУ, перевезення депутатів тощо).

Договір перевезення пасажирів залізничним транспортом належить до *консенсуальних договорів*, при цьому порядок укладення договору перевезення пасажирів відрізняється певною специфікою, яка полягає в тому, що зазначений договір належить до *публічних договорів*, у зв'язку з чим залізниця зобов'язана вступити з пасажиром в договірні відносини та виконати таке перевезення. При цьому основні умови договору перевезення для всіх пасажирів, які придбали відповідні проїзні документи, повинні бути однаковими.

За способом укладення договір перевезення пасажирів залізничним транспортом належить до *договорів приєднання*, тобто його умови визначаються в стандартних формах, які розробляються відповідним органом виконавчої влади на підставі правових актів і можуть бути прийняті пасажиром не інакше як шляхом приєднання до вже існуючої форми.

На залізничному транспорті є окремі види договорів перевезення пасажирів, які поділяються на категорії: 1) в залежності від швидкості руху — на швидкісні, швидкі та пасажирські; 2) в залежності від відстані слідкування — дальні, міські та приміські [1; 18, с. 150].

Укладення договору перевезення і факт плати за проїзд підтверджується наявністю у пасажирів квитка встановленої форми (зокрема, квитки видаються з зазначенням прізвища пасажирів).

У випадку здачі до перевезення багажу пасажирів видається багажна квитанція, що містить відомості про кількість місць та масу багажу. Згідно з правилами перевезення втрачений квиток не поновлюється, а при втраті багажної квитанції багаж видається на підставі письмової заяви пасажирів.

Предметом договору перевезення пасажирів (як окремого виду договору перевезення) є дії перевізника щодо доставки пасажирів в пункт призначення, а при здачі пасажирів багажу — багажу, який повинен бути виданий уповноваженій на його отримання особі, а також дії пасажирів по сплаті встановленої плати за проїзд та провіз багажу.

Особливістю суб'єктного складу зазначеного договору полягає в тому, що в якості пасажирів виступає фізична особа, а в якості його контрагента — перевізника — виступає транспортна організація, яка за чинним законодавством визнається суб'єктом публічного права.

Страховання пасажирів залізничного транспорту відповідно до Закону України «Про страхування» [2; 9] є одним з видів обов'язкового страхування.

Змістом зазначеного договору є сукупність його умов. Договір перевезення наділяє пасажирів певними правами, що визначають призначення самого договору та враховуючих особливі життєві обставини, що можуть виникнути у певних груп чи навіть окремих пасажирів (наприклад, повернути придбаний квиток перевізнику з одержанням його вартості за винятком встановленого збору, робити зупинки на шляху сполучення тощо).

Пасажи́р згідно з чинним законодавством має право на: 1) безпечну і своєчасну доставку до місця призначення, вказаного в проїзному документі, обслуговування під час перевезення згідно з встановленими нормами; 2) поставлення вимог до перевізника щодо виконання ним умов проїзду згідно з договором про перевезення; 3) безплатне перевезення із собою 36 кг ручної поклажі; 4) переоформлення проїзного документа; 5) одержання від перевізника повної і своєчасної інформації про перелік послуг, що надаються, їх вартість, інформації про розклад руху поїздів та ін.; 6) перевідправлення багажу, повернення багажу на залізничну станцію відправлення; 7) відшкодування перевізником збитків за втрачений чи пошкоджений вантаж або вантажобагаж згідно з встановленим спеціальним законодавством порядком тощо.

Пасажи́р зобов'язаний: 1) сплатити залізниці встановлену плату за поїздку чи перевезення багажу (вантажобагажу); 2) здійснювати поїздку тільки за наявності проїзного документа; 3) дотримуватися на території залізниці та під час поїздки громадського порядку. Правил перевезення, протипожежних та санітарно-епідеміологічних правил тощо.

Оскільки зазначений договір є публічно-правовим, тому на транспортні організації загального користування покладаються певні публічно-правові обов'язки, спрямовані на створення необхідних умов для належного обслуговування громадян. У зв'язку з цим, як правильно зазначається в літературі, обов'язки транспортних організацій поділяються на три групи: 1) забезпечити всім потенційним пасажиром рівні умови майбутнього договору перевезення; 2) створити мінімальну необхідну матеріальну базу для придбання пасажирського квитка; 3) сформувати систему інформаційного забезпечення для можливості кожної зацікавленої особи отримати вичерпні відомості щодо заплаченої поїздки [15, с. 15].

Зазначені обов'язки транспортних організацій носять забезпечувально-організаційний характер (а стосовно майбутніх договорів перевезення пасажирів можуть розглядатися також в якості «переддоговірних» обов'язків), що докладно регламентується спеціальним законодавством [12, с. 305;].

Переві́зник має право : 1) відмовити пасажиру у перевезенні у випадках, передбачених законодавством; 2) розпорядитися багажем пасажиром, якщо він не був витребуваний у встановлений Правилами термін; 3) відмовитися у прийнятті вантажобагажу у випадках, передбачених правилами; 4) відмовити у посадці в поїзд при пред'явленні пасажиром недійсних проїзних документів тощо.

Основними обов'язками залізниці є: 1) здійснювати безпечно перевезення пасажиром до пункту призначення, вказаного у проїзному документі; 2) перевезти багаж пасажиром до пункту призначення, вказаного в проїзному документі, та видати його пасажиром особисто або уповноваженій ним особі; 3) своєчасно доводити до пасажиром та осіб, які зустрічають, інформацію про прибуття поїзда та зміни у розкладі; 4) забезпечувати відповідність виборчих приміщень, будівель та рухомого складу нормативним документам щодо їх експлуатації та надавати пасажиром, згідно з встановленими нормами, приміщення для очі-

кування; 5) забезпечувати схоронність ручної поклажі пасажирів у камерах схову, а багажу та вантажобагажу — в сховищах та під час перевезення тощо.

Коло основних обов'язків перевізника передбачено самим визначенням договору перевезення пасажирів, проте цим обов'язки перевізника не обмежуються, що пояснюється наявністю забезпечених прав пасажирів, зокрема, обов'язком залізниці є не лише доставити пасажирів у пункт призначення, але й в період виконання вказаного обов'язку створити пасажирів безпечні і комфортні умови поїздки [14, с. 237].

Отже, за способом правового регулювання всі обов'язки перевізника можна поділити на дві групи: 1) обов'язки, що випливають із передбачених законодавством прав пасажирів щодо забезпечення цих прав; 2) обов'язки перевізника, які встановлені і регламентовані безпосередньо транспортним законодавством.

Перевезення багажу та вантажобагажу. Одним з основних обов'язків перевізника є забезпечення безпеки пасажирів і збереження речей, що з ним перевозяться (ст. 910 ЦК України). *Предметом договору* перевезення пасажирів та багажу є дії перевізника з доставки багажу до пункту призначення і видачі його уповноваженій особі. При цьому необхідно відрізнити речі, які перевозяться пасажиром (ручну поклажу), від речей, які пасажир здає залізниці за багажною квитанцією (багажу). *Ручна поклажа* — речі, що знаходяться у володінні пасажирів під час перевезення, плата за перевезення яких не вноситься (виняток — якщо вага перевищує встановлену норму). *Багаж* — це речі та інші матеріальні цінності, що відправляються пасажиром за окрему плату за наявності проїзних документів у багажному вагоні, який прямує в тому самому напрямку, що і пасажир, про що видається багажна квитанція. *Вантажобагаж* — вантаж, що перевозиться в пасажирських і поштово-багажних поїздах [6; 14, с. 139].

Виникнення у перевізника обов'язку з доставки багажу та видачі його у пункті призначення пасажирів або іншій особі, яка має право на його одержання, залежить виключно від дій самого пасажирів, які здійснюються ним у межах укладеного договору перевезення. У випадку реалізації пасажиром свого права на здачу багажу перевізнику, у останнього виникає обов'язок щодо своєчасної доставки багажу до пункту призначення, забезпечення його збереження під час перевезення і видачі його уповноваженій особі. У випадку перевезення пасажиром лише ручної поклажі, його право на здавання багажу залишається нереалізованим, і відповідно, зобов'язань у залізниці з цього приводу не виникає.

Законом визначені питання контролю перевезень і обслуговування пасажирів, який здійснюється посадовими та службовими особами залізниць, контролерами-ревізорами поїздів, працівниками технологічного контролю, ревізорами-інструкторами з контролю пасажирських поїздів щодо дотримання пасажирів та перевізником вимог Статуту залізниць України [6], Порядку обслуговування громадян залізничним транспортом, Правил поведінки громадян на залізничному транспорті, посадових інструкцій тощо.

Кожен учасник перевізного процесу несе відповідальність перед пасажиром, відправником вантажобагажу з моменту прийняття багажу чи вантажобагажу

до перевезення і видачі багажної квитанції [19, с. 726]. Кожна наступна залізниця чи суб'єкт підприємницької діяльності, який приймає багаж чи вантажобагаж, вступає тим самим у договір перевезення і покладає на себе всі обов'язки, які виникають при цьому.

При незбереженні багажу та прострочення у його доставці перевізник несе відповідальність, якщо не доведе відсутність своєї вини. Межі відповідальності перевізника залежать від оголошеної вартості багажу, а якщо вона не була оголошена — розмір відшкодування визначається його вартістю. Крім того, перевізник зобов'язаний повернути провізну плату, стягнуту за перевезення втраченого, незбереженого, зіпсованого чи ушкодженого багажу. За прострочення доставки багажу сплачується штраф у певному відсотку від провізної плати, при цьому інші можливі збитки відшкодуванню не підлягають.

За загальним правилом на перевізника не покладаються обов'язки щодо забезпечення їх збереження на шляху прямування, оскільки турбування про це покладається на пасажирів (виняток — незаконні дії працівників транспортної організації або в результаті аварії на залізниці). Навпаки, законодавством на пасажирів можуть покладатися певні обов'язки щодо перевезення ручної поклажі.

Крім того, в інтересах захисту прав пасажирів та покращення їх обслуговування на залізниці передбачена відповідальність перевізника за затримання відправлення та прибуття пасажирів у пункт призначення у вигляді сплати штрафу, але при наявності вини залізниці.

Перевізник відповідає за втрату, нестачу, порчу або пошкодження багажу і пошти. Він відповідає (у розмірі фактичної шкоди) за їх схоронність з моменту прийняття їх до перевезення і до видачі одержувачу, якщо не доведе, що втрата, нестача, порча або пошкодження багажу і пошти виникли внаслідок обставин, які перевізник не міг запобігти і усунення яких від нього не залежало (ст. 127 СЗУ).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Пасажир, що постраждав внаслідок затримання або прибуття транспортного засобу, вправі реалізовувати своє право на захист своїх порушених прав, що передбачені, зокрема, Законом України «Про захист прав споживачів» [5], вимагаючи при цьому відшкодування йому моральної шкоди [10; 20]. Разом з тим необхідно розробити та класифікувати підстави відшкодування моральної шкоди пасажирів в залежності від того чи іншого виду порушення, яке здійснив перевізник.

У випадку заподіяння життю або здоров'ю пасажирів залізниця несе перед пасажиром відповідальність за правилами, встановленими главою 82 ЦК України. В інтересах захисту прав пасажирів закон, незважаючи на наявність в даному випадку договору, встановлює для пасажирських перевезень позадоговірну (деліктну) відповідальність залізниці при ушкодженні життя або здоров'я пасажирів.

Існування зазначеного правила пояснюється тим, що перевізник як джерело підвищеного небезпеки відповідає за здоров'я та життя пасажирів, у зв'язку з

чим його відповідальність настає незалежно від наявності вини (ст. 1187 ЦК). У таких випадках законом передбачається можливість відшкодування моральної шкоди за правилами, встановленими чинним законодавством України [10; 11; 20]. Разом з тим потребує вдосконалення чинного законодавства щодо порядку відшкодування моральної шкоди, завданої пасажирові під час надання послуг з перевезення.

Література

1. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 40.
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 18.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40.
4. Цивільно-процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-42.
5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 30.
6. Статут залізниць України: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 № 457 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 14.
7. Порядок обслуговування громадян залізничним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1997 № 252 // Офіційний вісник України. — 1997. — № 12.
8. Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України: Наказ Міністерства України від 28.07.1998 № 297 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 40.
9. Про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.1996 року № 959 // Урядовий кур'єр. — 1996. — № 213-214.
10. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.95 р. № 4.
11. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.92 р. № 6 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах/ За заг. ред. В. Т. Маляренка. — К. — 2004.
12. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга четвертая. — М.: Статут, 2004.
13. Булгакова І. В., Кленкова О. В. Транспортне право України: Академічний курс: Підручник. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2005.
14. Залесский В. В. Транспортные договоры: Учебно-практическое пособие. — М.: Юриформ-центр, 2001.
15. Залесский В. В. О защите прав пассажира в отношениях с транспортной организацией-перевозчиком // Право и экономика. — 2000. — № 9.
16. Луць В. В. Контракты в підприємницькій діяльності: Навчальний посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2001.
17. Тарасов М. А. Транспортное право. — Ростов н/Дону: Изд-во Ростов. ун-та, 1968.
18. Тарасов М. А. Договор перевозки. — Ростов н/Дону: Изд-во Ростов. ун-та, 1965.
19. Харитонов Е. О., Саниахметова Н. А. Гражданское право Украины: Учебник. — Харьков: Одиссей, 2008.
20. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. Є. О. Харитонова. — Х.: Одиссей. — 2010.

Анотація

Сірко Р. Б. Договір перевезення пасажера залізничним транспортом: загальні положення. — Стаття.

У статті надається загальна характеристика договору перевезення пасажера залізничним транспортом. При цьому наголошується, що перевізник як джерело підвищеної небезпеки відповідає за здоров'я та життя пасажера, у зв'язку з чим його відповідальність настає незалежно від наявності вини.

Ключові слова: договір перевезення, залізничний транспорт, залізниця, пасажир.

Аннотация

Сирко Р. Б. Договор перевозки пассажира железнодорожным транспортом: общие положения. — Статья.

В предложенной статье дается общая характеристика договора перевозки пассажира железнодорожным транспортом. При этом акцентируется внимание, что перевозчик как источник повышенной опасности отвечает за жизнь пассажира, в связи с чем его ответственность наступает независимо от наличия вины.

Ключевые слова: договор перевозки, железнодорожный транспорт, железная дорога, пассажир.

Summary

Sirko R. Agreement of transportation of passenger by a railway transport: generals are the article. — ALME.

In the proposed article a general description of passenger transportation contract by means of rail is given. A special attention is focused on the carrier as a source of increased danger which is responsible for a passenger's life and in this connection the carrier is liable irrespective of its fault.

Keywords: transportation contract, railway transport, railway (s), passenger.

УДК 347.754:656.7:351.746.1

Д. Г. Степанович

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ОБСЛУГОВУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На початку розвитку авіації норми національного законодавства не були спроможні врегулювати польоти на повітряних суднах, особливо на далекі відстані через кордони інших держав [1, с. 271]. Так, разом із появою повітряного транспорту виникла необхідність захисту повітряного простору від посягань — перетину державних кордонів країни, особливо у воєнний час. Теорія суверенітету повітряного простору була розроблена Р. Грюнвальдом, головним аргументом якої був принцип «*cujus est solum, ejus est summitas usque ad coelum*» (кому належить земля, тому належить і стовп повітря до небес) [2, с. 380]. На цій основі французький вчений зробив висновок, що кожній державі належить суверенітет на повітряний простір над його сухопутною та водною територією.